

Moreel besef en algemene genade – de maatschappelijke opdracht voor christenen in onze tijd

Stephen B. Young

Na enkele voorbeelden van spanningen in de huidige wereld grijpt Young terug op Abraham Kuypers *Stone Lecture* (Princeton, 1898), waarin Kuypers voorspelde dat het modernisme de wereld zou gaan overheersen. In zijn eigen lezing zal Young betogen dat ieder van ons dankzij de algemene genade over moreel besef beschikt, dat dit door wetenschappelijk onderzoek wordt bevestigd, dat modernisme het moreel besef verwerpt en zo op gespannen voet staat met algemene genade, én dat christenen dus het moreel besef moeten versterken om de excessen van het modernisme te beperken.

Algemene genade

Young parafraseert Kuypers: 'De mens kan God dienen, doordat iedereen deel heeft aan Gods genade in de wereld'. Young ziet bewijs daarvoor in een groot aantal Bijbelteksten, uit Genesis (... zag dat de wereld goed was), Psalmen, Micha (onder zijn vijgenboom, door niemand opgeschrikt), Spreuken, Prediker, Job en de Evangelieën volgens Thomas en Mattheüs (zon over goede en slechte mensen, regen over rechtvaardigen en onrechtvaardigen). Daarnaast draagt hij passages aan uit de Koran (Gods zegeningen zijn niet te tellen), uit de confuciaanse en taoïstische traditie (begrippen als harmonie, evenwicht) en uit het Boeddhisme (de schepping houdt ons allen in leven). Dit om duidelijk te maken dat de genade *algemeen* is – met dien verstande dat zij niet moet worden opgevat als garantie, maar als fenomeen dat present is, en waarop wij moeten reageren.

Moreel besef

Moreel besef is een geschenk aan ieder van ons, dat we kunnen voeden en ontwikkelen. Ook hiervoor draagt Young teksten uit de Bijbel én uit andere tradities aan. Hij verwijst naar de tekst uit Micha die CSC-voorzitter Huitink in haar opening citeerde, en naar Marcus (wanneer je God liefhebt en je naaste als jezelf ben je niet ver van het Koninkrijk van God). Hij haalt aan wat het confucianisme zegt over rechtvaardigen, hun welwillendheid en hun natuurlijke neiging het goede te doen. Verder verwijst hij naar juristen als Hugo de Groot, die grondleggers waren van het internationaal recht dat ons helpt om de algemene genade te beschermen tegen agressie door regeringen. Tot slot citeert hij Adam Smith (Schots verlichtingsfilosoof, grondlegger van de moderne economie), die in *Theory of Moral Sentiments* stelt dat de mens alleen in een samenleving kan overleven. Doordat we allen een geweten in onze borst dragen, zijn wij daarvoor van nature geschikt.

Inzet voor de algemene genade vanuit moreel besef

Veel religieuze en wijsheidstradities geven ethische adviezen over hoe we ons kunnen inzetten voor het rijk van de algemene genade. Zo raadt Aristoteles aan het juiste (deugdelijke) midden te houden. De sociale leer van de Rooms-katholieke Kerk leert over (o.m.) menselijke waardigheid en solidariteit. De joodse traditie zegt ons de wereld te helen en de Koran moedigt ons aan het goede te doen en te zorgen

voor de schepping. De zeventien duurzame ontwikkelingsdoelen van de VN ten slotte zijn evenzovele stappen op weg naar het rijk van de algemene genade.

Moreel besef wetenschappelijk vastgesteld

Recent onderzoek van neurowetenschappers en evolutiebiologen heeft aangetoond dat moreel besef een natuurlijk gegeven is, geen conventie die ter discussie kan worden gesteld:

structuur van de hersenen

Young bespreekt recent onderzoek naar limbisch systeem, amygdala, hippocampus, hersenhelften, (pre)frontale cortex, hersenstam en de werking van neuronen. Hij stipt min of meer automatische reflexen versus reflecterende cognitieve processen aan en lokaliseert die in de hersenen, evenals gevoelens van zekerheid, veiligheid, zelfbeheersing en moreel redeneren.

chemie in de hersenen

Verder gaat Young in op de effecten van het hormoon / de neurotransmitter oxytocine: het zorgt voor hechting tussen moeder en kind, en voor meer onderling vertrouwen en verbondenheid tussen mensen; maar het kan ook leiden tot discriminatie van wie anders zijn dan wij.

Evolutiebiologie

Young benadrukt, met evolutiebiologen, dat relaties en sociale cohesie ervoor zorgden dat mensachtigen een voorsprong kregen in de evolutie. Dat was enkel mogelijk doordat zij werden geboren met een zeker moreel vermogen. Hij wijst op de rol van de taal, die denken en ideeën uitwisselen en zo samenwerken mogelijk maakte. Zo kon homo sapiens vaardigheden doorgeven en taken verdelen (vuur maken, smeden, pottenbakken, zaaien en oogsten, jagen). Daarnaast was gender belangrijk voor de verdeling van verantwoordelijkheid: mannen en vrouwen vertrouwden elkaar in hun respectievelijke taken: jagen (en terugkomen) en kinderen opvoeden en huis en hard bestieren.

Modernisme en moreel besef

Young stelt dat het modernisme het moreel besef ondermijnt en vervangt door egoïsme, waardoor mensen geen deel meer hebben aan de algemene genade. Met Kuyper meent hij dat de verlichting bron is voor het modernisme, maar hij wijst meer specifiek naar Jean-Jacques Rousseau. Uit bitterheid tegen zijn calvinistische vader kwam deze tot de stelling dat de mens vrij geboren is, en dus, wanneer hij zich geketend voelt, die ketenen mag afwerpen. Verwijzend naar de ideeën van achtereenvolgens Nietzsche, Herbert Spencer, Derrida, Foucault en Freud komt Young tot de conclusie dat modernisme het Koninkrijk van God als het ware in onszelf plaatst. Om er deel aan te krijgen hoeven we niet meer te geloven, ons om onze naaste te bekommeren of moeizame taken te verrichten. Elke ideologie die iemand toestaat zich God te wanen handelt in strijd met de algemene genade. Young herkent hierin het antropocentrisme dat de paus in zijn encycliek *Laudato Si'* aanwijst als oorzaak voor de huidige wereldproblemen.

Opdracht voor christenen

Young stelt zijn slotvraag: Wat staat ons in deze situatie te doen? Volgens hem is het de maatschappelijke opdracht van elke christen om de werking van het moreel besef te herkennen, aan te moedigen en te belonen. Denk aan wat Jezus zegt over het tweede gebod, aan zijn gelijkenis over de barmhartige Samaritaan en aan zijn rol als goede herder.

‘Laten we dus veilige havens voor het moreel besef creëren, de leiding nemen in de bestudering ervan en het onderwijzen aan individuen, gezinnen, gemeenschappen en de wereld. Laten we rolmodellen voor anderen zijn en anderen die net als wij de algemene genade nastreven in vriendschap de hand reiken, of het nu joden, moslims, boeddhisten, hindoes, confucianisten of ongelovigen zijn.’